

Anmeldelser

P.H.SAWYER: *Kings and Vikings*. London and New York, Methuen, 1982. X + 182 s., 19 fig. (tegninger) og 16 plancher (fotos).

I forordet skriver Peter Sawyer, at bogen er en art fortsættelse af hans bog »*The Age of the Vikings*« (1. udg. 1962; 2. udg. 1971). Den tog nogle af de grundlæggende forestillinger om perioden op til revision og gav anledning til hed diskussion. Den foreliggende bog er noget anderledes i sit sigte: formålet er her (s.vi) en syntese efter de mange års diskussioner og den megen ny indsigt.

Bogen rummer 10 kapitler fordelt på 147 sider efterfulgt af en nyttig bibliografisk kommentar (5 s.), en omfattende bibliografi (432 titler), et index og 16 utraditionelle fotos. Figurerne i teksten er med få undtagelser kort og planer. Kapitlerne har flg. titler: 1. *The Age of the Vikings: an introductory outline*; 2. *The twelfth century*; 3. *Contemporary sources*; 4. *Scandinavian society*; 5. *Scandinavia and Europe before 900*; 6. *The raids in the west*; 7. *Conquest and settlement in the west*; 8. *The Baltic and beyond*; 9. *Pagans and Christians*; 10. *Conclusion: Kings and pirates*.

Lad det være sagt straks: bogen er ikke en syntese over vikingetiden – medmindre man i hovedsagen definerer periodens indvånere som røvere, skatteopkrævere og handelsmænd. Det er de områder, hvor skandinaverne optrådte i disse roller (De britiske Øer, Vesteuropas fastland, Sovjetunionens europæiske dele – men hvorfor ikke de vestslaviske områder?) der især har historikeren Sawyers interesse, og især forholdene i 800- og 900-årene, samt ekspansionens mekanismer. Desuden behandler han forskellige forhold i Skandinavien, især sådanne, der har forbindelse med relationerne udadtil, og han har gjort en pionérindsats ved at søge at sammenholde træk af udviklingen i de tre nordiske lande. Videre behandler han fremragende veloplagt de intrikate forhold omkring skriftlige kilder.

Det er således mange af vikingetidens centrale problemer, der behandles i bogen, men mange andre forbigås. Om f.eks. Grønland er der kun nogle linier. Byer som Hedeby, York og Dublin nævnes selvsagt adskillige steder, men resultaterne af de senere års store udgravninger inddrages knap nok. Og den materielle kultur er slet ikke bogens ærinde – heldigvis, for man læser med undren diskussionen af arkæologiske kilder (s. 37f.),

hvor f.eks. Hedeby karakteriseres som en stor losseplads – man har dog bl.a. også udgravet en del af byens huse og fået klarhed over en del af byplanen, der i øvrigt tyder på, at en kraftigt organiserende hånd lå bag byen: formentlig kongen.

Bogen spænder vidt, men skade, at den er så kort. Man havde gerne set mange emner uddybet. Og den er velskrevet, men ikke altid let læst, for ofte bliver et emne behandlet flere forskellige steder i bogen, og med de bredt formulerede kapiteltitler er det ikke altid indlysende, hvor det sker. Det gælder også et så centralt og aktuelt spørgsmål som kongemagtens udvikling og indhold i Skandinavien. Bogens elegante titel næsten lover en samlet kritisk fremstilling heraf, men index må i kraftig anvendelse for at finde frem til relevante passager. I denne forbindelse kan bemærkes, at Sawyer i modsætning til mange andre mener, at det danske rige for første gang blev samlet ved midten af 900-årene, af Harald Blåtand (s. 53f., 144).

Detailfejl forekommer. F.eks. giver teksten til Pl. 5 (patricerne fra Hedeby's havn) forkerte oplysninger om genstandenes funktion. Og omslagets smukke illustration, der også er gengivet på Pl. XIIb, er en højst problematisk, for ikke at sige ret fri opmaling af en stedvis meget dårligt bevaret gotlandsk billedsten. Og hvor er Odense blevet af i opregningen af danske bispesæder o.1120 (s. 9)? Inden for Skandinavien synes Sawyer i øvrigt mest engageret i svenske forhold og svensk forskning.

Imidlertid må det nok så stærkt understreges, at »Kings and Vikings« inden for sine emner er en fortrinlig oversigt, stopfuld af viden, diskussioner, teorier. Den udfylder et klart hul i den i øvrigt så rige vikingelitteratur og næppe nogen besidder et større samlet overblik over ekspansionen i de behandlede områder end Sawyer, der foruden fuld beherskelse af skriftlige kilder har stor indsigt i numismatik og stednavneforskning og bredt kendskab til arkæologiens resultater.

Særlig interesse knytter sig naturligvis til hans »testamente« over 800-årenes nordiske bosættelser i England. I »The Age of the Vikings« 1962 fremsatte han de kætterske påstande, at 800-årenes vikingehære også i dette land var små og de nordiske kolonisateurer derfor relativt få, samt at mange af disse, efter stednavnene at dømme, havde måttet slå sig til tåls med marginaljord. De påfølgende ramaskrig og diskussioner i mange lande samt særdeles megen forskning omkring disse emner har bevirket, at Sawyers version i dag er mere kompliceret, mere i takt med andre forskeres syn derpå og sikkert også mere i takt med virkeligheden: De enkelte hære var normalt ret små, men hvis flere hære slog sig sammen – og ved midten af 800-årene var der mange af dem – kunne det tilsammen

blive en formidabel styrke (s. 93f.). Og (s. 104ff.): i de erobrede områder overtog de skandinaviske ledere de bestående godser og drev dem videre ved hjælp af hærens menige samt englændere. De skandinaviske stednavne synes at afspejle en lidt senere fragmentering af disse store godser – og ikke det oprindelige bosættelsesmønster.

Ikke mindre interessant er kapitlet »The Baltic and beyond«, der bl.a. behandler skandinavernes aktiviteter i Rusland – et kompliceret emne, der i høj grad har savnet en moderne redegørelse set gennem vesteuropæiske briller. Og det er i dette kapitel, man finder denne bogs egentlige provokation (uden hvilken den ikke ville være en rigtig »Sawyer«).

Skandinaverne i Rusland har her skiftet rolle fra købmænd til røvere, skatteopkrævere og lejesoldater, der dog evt. handlede med det gods, de erhvervede sig – lige som det tit skete i vest. Og Gotlands mængder af sølvskatte er ikke vidnesbyrd om vidtforegret handel, men om stor sørøvervirksomhed! Denne tese, hvis baggrund er analyser af sølvskatte, skal der ikke tages stilling til her, men den har naturligvis straks vakt diskussion i Sverige (se f.eks. Ingmar Jansson red.: *Gutar och vikingar*. Stockholm 1983, s. 207ff.; A. Carlsson: *Djurhuvudformiga spännen och gotländsk vikingatid*. Stockholm 1983).

Tesen udtrykker Sawyers grundlæggende syn på vikingetiden: det var den voksende internationale handel, der ved periodens begyndelse var anledning til skandinavernes omsiggribende sørøveri: godt bytte for liden indsats. Siden bredte aktiviteterne sig, geografisk såvel som i indhold. Periodens karakteriserende element var skandinavernes evner til at hente bytte af forskellig art i udlandet. Da det var slut, var vikingetiden slut.

Else Roesdahl

TORBEN GRØNGAARD JEPPESEN: *Middelalderlandsbyens opståen. Kontinuitet og brud i den fynske agrarbebyggelse mellem yngre jernalder og tidlig middelalder*. Fynske Studier XI. Odense bys museer, 1981. 164 s.

Sammen med Erland Porsmose ledede forfatteren i årene 1975-79 et omfattende arkæologisk-historisk projekt om den fynske landsby fra jernalder til 17. årh. En række foreløbige rapporter og fremlæggelser på seminarer og symposier kom hurtigt og vakte opsigt, idet udgravninger i 13 landsbyer ikke viste bebyggelseskontinuitet længere tilbage end til det 10.-11. årh., uanset at de fleste af de pågældende byers navne er ældre. Nærværende afhandling udgør Grøngaard Jepsens endelige fremlæg-